

SEISUKOHAD 2019. AASTA RIIGIKOGU VALIMISTEKS

EESTIMAA
TALUPIDAJATE
KESKLIIT

SISSEJUHATUS

Eestimaa Talupidajate Keskliit (edaspidi ETKL) esindab Eesti kapitalil põhinevaid põllumajanduslikke ja metsanduslikke ettevõtteid.

Meie eesmärk on edendada:

- konkurentsivõimelist, ressursitõhusat ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga kohalikku toidutootmist ja maaomandi heaperemehelikku kasutamist;
- hajutatud majandusriskidega, keskkonnasõbralikku ja piirkondade eripärasid arvestavat, elurikkuse ja mitmekesisuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtustega põllumajandust ja metsandust;
- ühistegevusel põhinevat kohalikku põllumajandus- ja metsandussaaduste tootmist, töötlemist ja turustamist;
- põllumajandustootjate ja teadlaste vahelist koostööd, teadus- ja arendustegevust ning teadmussiiret;
- maapiirkondade arengut.

Seoses 3. märtsil 2019. aastal toimuvate Riigikogu valimistega teeb ETKL parlamenti kandideerivatele erakondadele ettepanekud maaelu ja põllumajanduspoliitika kujundamiseks.

Eestimaa Talupidajate Keskliidu peamine eesmärk on põllu- ja maamajandusliku ettevõtlusega tegelevate talude huvide esindamine ja jätkusuutliku põllumajanduse edendamine.

EESTI MAAELU ARENGUKAVA (MAK)

Noorpõllumeeste, väikeste- ja keskmise suurusega ning alustavate ettevõtete toetamine

1. Seada prioriteediks noorte põllumajandustootjate tegevusega alustamise toetamine ja võimaldada neile ühekordset tagastamatut investeringutoetust ilma omafinantseeringuta. Näha ette ka järgmised investeringu toetuste meetmed, mis aitavad noorte põllumajandustootjate konkurentsivõimet tõsta.

ETKL leiab, et noorte põllumajandustootmisega alustamise toetus peab kindlasti jääma ja seda tagastamatu investeringutoetusena. Juhul, kui EL reeglid seda võimaldavad, siis tuleks kaaluda toetuse määra suurendamist ning suunata läbi hindamise toetust nendele taotlejatele, kellel on jätkusuutlikud äriplaanid. ETKL peab vajalikuks luua noortele põllumajandustootjatele investeringumeetmed, mis võimaldavad neil oma ettevõtete konkurentsivõimet tõsta.

2. Investeringutoetuste puhul seada kasusaajale üks meetmete ülene tagastamatu toetuse ülemmäär summas 500 000 eurot kogu programmiperioodiks, välja arvatud talupidajate omanduses olevad ühistulised tööstused.
3. Investeringutoetuste puhul võimaldada tagastamatut toetust ettevõtetele, kelle müügi käibe aastas on kuni 500 000 eurot. Suurema käibega ettevõtetele võimaldada finantsinstrumentide taotlemist. Erandina võimaldada suurema käibega ettevõtetele tagastamatut toetust:
 - a) keskkonnanõuete täitmiseks tehtavateks investeringuteks;
 - b) talupidajate omanduses olevatele ühistutele.
4. Investeringutoetuste puhul kehtestada ühtsed meetmete ülesed omafinantseeringumäärad: mikroettevõtetele 40%, väikeettevõtetele

50%, keskmise suurusega ettevõtetele 60%.¹ Juhul, kui taotlejaks on noor põllumajandustootja või põllumajandustootjate ühistu, siis vähendada omafinantseeringu määra 10% võrra.

Eelmainitud ettepaneku eesmärk on suunata investeringutoetusi väikestele ja keskmise suurusega põllumajandustootjatele ning oluliselt suurendada investeringutoetusi saavate ettevõtete hulka. Väiksemate ettevõtete võimekus investeringuid ellu viia on väiksem kui suurematel ettevõtetel ja seetõttu on põhjendatud väiksematele ettevõtetele ka väiksemate omafinantseeringumäärade kehtestamine. Investeringutoetuste andmine suurettevõtetele tuleks üldjuhul välistada ja võimaldada neid üksnes juhul kui suurettevõtte näol on tegemist põllumajandustootjate ühistuga.

5. Peame oluliseks luua investeringutoetuste- ja riigiabi ühtne register, mis välistaks ühel tootjal ettevõtete jagamise sidus- ja tütarettevõtete, sugulaste kaudu või mõnel muul varjatud moel rohkem kui ühekordse maksimaalses ulatuses riiklike toetuste ja riigiabi, tagatiste või laenude saamise.

6. Tagastamatute toetuste asemel rakendada senisest enam finantsinstrumente.

Vaadates survet tuleviku ÜPP eelarvel, kus ÜPP eelarve on võrreldes 2014-2020 MFF perioodiga kahanenud 9,1% (2014-2020: 37,6% EU28 ja 2021-2027: 28,5% EU27). Vaadates lisaks üldist eelarve trendi, siis on see olnud pidevas languses ja me ei saa olla kindlad, et tulevikus võiks eelarve suurendada. Sellest tulenevalt tuleks kasutada ära paremini võimalusi finantsinstrumentide rakendamiseks, mis on jätkusuutlik ja tulevikku vaatav lähenemine.

Ühistegevus

7. Seada prioriteediks põllumajandustootjate ühistegevuse toetamine ja luua selleks eraldi ühistegevuse toetamise meetmed.

¹ Vastav jaotus ei ole tehtud lähtuvalt EL mõistes VKE käsitlusest, vaid tuleks siseriiklikult kokku leppida vastav määratlus.

Hoolimata sellest, et Eesti taasiseseisvumisest on möödas enam kui veerandsada aastat, on põllumajandustootjate ühistegevus meil vähearenenud võrreldes Lääne-Euroopa riikidega. Ühistegevus on eriti oluline väiksemate ja keskmise suurusega põllumajandusettevõtjate jaoks. Ühistegevus võimaldab talunikel oma toodangut ühiselt väärindada ja turustada, mis kokkuvõttes parandab talupidajate positsiooni toidutarneahelas.

8. Toidu töötlemise ja turustamise valdkonnas võimaldada tagastamatuid toetusi vaid põllumajandustootjatele või põllumajandustootjate ühistutele.

ETKL-i seisukohalt tuleks toidu töötlemise ja turustamise valdkonnas tagastamatuid investeeringutoetusi võimaldada üksnes põllumajandustootjatele või nende ühistutele. Toetuse võimaldamine äriühingutele, kes ei ole põllumajandustootjad, ei ole kuidagi põhjendatud. Väga sageli on selliste äriühingute puhul tegemist linnades tegutsevate ettevõtetega, kelle toetamine ei ole kuidagi kooskõlas ÜPP eesmärkidega.

9. Kompetentsikeskuse loomine põllumajandustootjate ühistegevuse arendamiseks.

Võrreldes nn vanade EL riikidega on Eestis ühistegevus väga tagasihoidlikult arenenud, mis on tekitanud olukorra, kus ühisel EL turul Eesti põllumajandustootjate positsioon on nõrgem võrreldes nn Lääne- ja Põhja-Euroopaga, kus ühistegevus põllumajandussektoris on primaarne. Olulisteks ühistute väljakutseteks on kaasaegse- ja vanema ühistu mudeli kokkusobitamine ning arendamine, ühistute koondumisel ja rahvusvahelistumisel teadmiste omamine vajalike muutuste esile kutsumiseks ja muutustega kohanemiseks, kuidas kaasata investoreid ning kuidas selle juures jääda ühistute põhimõtetele kindlaks, ühistute koostöö rahvusvahelisel turul (Millised on võimalused ühistute koostööks rahvusvaheliselt, millised tegurid takistavad seda ja milline on meie sektori valmisolek rahvusvaheliseks koostööks?). Selleks, et arendada Eestis ühistegevust, on tarvis luua kompetentsikeskus, mis igapäevaselt nende küsimuste lahendamistega tegeleks ning ettevõtjaid koolitaks.

Maapiirkonna areng

10. Suunata LEADER toetusi senisest enam ettevõtluse projektide finantseerimiseks ning töökohtade säilitamiseks ja loomiseks. Kehtestada kõikides LEADER projektides minimaalseks omafinantseeringumääraks 30% toetusest, et vältida jätkusuutmatute projektide rahastamist.

ETKL on seisukohal, et LEADER toetusi tuleks senisest oluliselt enam suunata ettevõtluse arendamiseks eesmärgiga säilitada ja luua uusi töökohti. Konkurentsivõimelise palgaga töökohad on ülimalt olulised maapiirkondade linnastumise peatamiseks. ETKL on seisukohal, et LEADER projektide omafinantseeringu määra tuleb tõsta vähemalt 30 protsendini, et vältida jätkusuutmatute projektide rahastamist. Senine praktika, kus osadel projektidel on omafinantseeringu määraks vaid 10 % võimaldab tegelikkuses teostada projekte üleüldse ilma omafinantseeringuta, kuna sageli finantseerivad hoopis kohalikud omavalitsused kohalike projektide omafinantseeringu osa. Seetõttu on ellu viidud ka jätkusuutmatuid projekte. Lisaks peaksid LEADER toetused olema avatud lisaks põllumajandusettevõtetele, et ka põllumajandustootjad kaasataks rohkem kogukondade tegevusgrupi tegevustesse ning läbi selle luuakse veel tugevamad kohalikud kogukonnad. Täna on Eestis tegevuspiirkondi, mis oma strateegiates on välja jättnud põllumajandustootmise.

11. Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeringutoetuste andmisel seada prioriteediks töökohtade säilitamine ja loomine ning põllumajandusettevõtete tegevuse mitmekesistamise toetamine mittepõllumajanduslikus suunas.

Ka maapiirkondade majandustegevuse mitmekesistamise meetmes tuleb seada prioriteediks töökohtade säilitamisele ja uute töökohtade loomisele suunatud investeringute elluviimine ja tagada läbi hindamiskriteeriumite, et sellised projektid saavad prioriteediks. Kindlasti tuleb jätkata põllumajandusettevõtete tegevuse mitmekesistamise toetamisega. Sarnaselt praegusele perioodile tuleks toetada üksnes mikroettevõtjaist põllumajandusettevõtjaid. Selline mitmekesistamise toetamine on oluline ka talupidajate riskide juhtimise aspektist. Välistada tuleks mitmekesistamise toetused riigi osalusega äriühingutele või sihtasutustele.

PÕLLUMAJANDUSE OTSETOETUSED

12. Otsetoetuste oluliselt kiirem võrdsustamine liikmesriikide vahel.

Eesti põllumajandustootjad on koos teiste Euroopa Liidu põllumajandustootjatega ühisel Euroopa Liidu turul. Selleks on oluline, et tagatud oleks liikmesriikide vahel võrdsed tingimused. Täna Eesti põllumeestele makstavad otsetoetused on võrreldes EL keskmisega väga madalad, mis tekitab ebavõrdse olukorra. Sellest tulenevalt tuleks aktiivselt tegeleda otsetoetuste kiirema võrdsustamisega liikmesriikide vahel.

13. Noortele põllumajandustootjatele suurema määraga toetuste maksmine.

Põllumajandusettevõtete kontsentreerumise peatamise kõrval on Eesti põllumajanduspoliitika suurimaks väljakutseks noorte motiveerimine talupidamisega tegelemiseks. Selleks peab ETKL vajalikuks noortele põllumajandusettevõtjatele kõrgema määraga otsetoetuste rakendamist.

14. Tootmiskohustusega seotud toetuste tõhusam kasutamine talude sihipärasemaks toetamiseks (näiteks piimanduse, puu- ja köögiviljakasvatuse, lihavesikasvatuse ning lamba- ja kitsekasvatuse valdkondades).

Maapiirkondade arengu tagamiseks ja põllumajanduse mitmekesisuse säilitamiseks on oluline väiksema ja keskmise suurusega põllumajandusettevõtete sihipärane toetamine. Seepärast peame vajalikuks tootmiskohustusega seotud toetuste tõhusamat kasutamist väiksemate ja keskmise suurusega põllumajandustootjate toetamiseks (näiteks piimanduse, puu- ja köögiviljakasvatuse, lihavesikasvatuse ning lamba- ja kitsekasvatuse valdkondades).

15. SAPS süsteemiga jätkamine.

SAPS (*Single Area Payment Scheme*) ehk ühtne pindalatoetuste süsteem. Sellist otsetoetuste maksesüsteemi võimaldati rakendada riikidel, mis ühinesid EL-iga 2004 ja 2007 (EU-12), et hõlbustada otsetoetusmaksete rakendumist.

See skeem asendab (mõned erandid) kõik otsetoetused ühtse pindalatoetusega. Maksete tase saadakse riigi iga-aastase otsetoetuse eelarve jagamise kasutatud põllumajandusmaa hulgaga. See on lihtsam kui ühtse maksesüsteem (SPS), sest toetusõiguste kehtestamine ja haldamine puudub.

16. Kahanevate otsetoetuste ja otsetoetustele ettevõtetepõhiste lagede rakendamine.

Eesti põllumajanduse ja laiemalt ka maapiirkondade arengu suurimaks probleemiks on põllumajandusettevõtete kontsentreerumine, mis hävitab peretaludel põhinevat traditsioonilist põllumajandusmudelit ja vähendab noorte huvi ja võimalusi talupidamisega tegelemiseks. Peretalude asendumine suurte agrotööstuslike ettevõtetega viib põllumajandusmaa ressursi koondumiseni välismaiste ettevõtete omandisse, soosib noorte siirdumist maapiirkondadest linnadesse elama ja ei ole kooskõlas keskkonnahoiu edendamiseks. ÜPP I samba otsetoetuste Eestis maksmise senine praktika on viinud selleni, et suured põllumajandusettevõtted on kasvanud veelgi suuremaks ja väikeste põllumajandusettevõtete arv on drastiliselt vähenenud. Seda fakti kinnitavad Statistikaameti andmed, kus 2010. aasta põllumajandusloenduse andmetel oli Eestis 19 460 põllumajanduslikku majapidamist ja 2016. aastal oli põllumajanduslike majapidamiste arv 16 079. Samas kasutuses olev põllumajandusmaa on kasvava trendiga. Kokku kasutatav põllumajandusmaa 2010. aastal oli 948 826 ha ja aastal 2016 oli see number juba 1 003 505 ha.

ETKL peab vajalikuks muuta I samba otsetoetuste maksmise põhimõtteid ja rakendada kahanevaid otsetoetusi ning kehtestada otsetoetustele nn laed, mis kokkuvõttes võimaldavad suunata kahanevaid ÜPP vahendeid senisest enam peretalude toetamiseks. ETKL toetab Euroopa Komisjoni ettepanekut rakendada otsetoetuste vähendamist alates 60 000 eurost ja seada lagedeks 100 000 eurot.

ÜLDISED ETTEPANEKUD EUROOPA LIIDU ÜHISE PÕLLUMAJANDUSPOLIITIKA (ÜPP) KOHTA

17. Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) peab säilima ühtse ja tugeva poliitikana. Seetõttu suhtub ETKL murelikult ettepanekusse ÜPP eelarvet (eriti selle II sammast) oluliselt vähendada. Lisaks tuleb tingimusteta välistada liikmesriikide õigus teha juurde makseid I sambasse, mis suurendaks veelgi liikmesriikide vahelisi konkurentsierinevusi.
18. ETKL toetab uut tööviisi, kus liikmesriikidel on suurem paindlikkus oma rahastamisallikate kasutamise üle, võimaldades liikmesriikidel töötada välja spetsiaalsed programmid, mis vastavad põllumajandustootjate ja laiemalt maakogukondade vajadustele. Toetame ka uut lähenemist, kus I ja II samm on koondunud ühte strateegiakavasse. Toetame liikmesriikide pädevuse suurendamist oma strateegikavade väljatöötamiseks.
19. ETKL toetab liikmesriigi õigust suunata I samba vahendeid II sambasse, aga suhtub taunivalt plaani võimaldada suunata II samba vahendeid I sambasse. II sambast on palju sihipärasemalt võimalik finantsvahendeid kasutada ja suunata põllumajanduse ja maaelu üldiseks arenguks.
20. Kindlasti on vaja rakendada erinevaid meetmeid noorte põllumajandustootjate toetamiseks, et edendada põlvkondade vahetust.
21. Kindlasti tuleb toetada maaelu digitaliseerimise tõhustamist, mis parandaks maapiirkondades elukvaliteeti ja aitaks kaasa veel enam põllumajandusliku tootmise konkurentsivõimele.

TEISED ETTEPANEKUD

22. Nõuandesüsteemi parem ja selgem rakendamine. Tuleks panustada kompetentsi loomisele ning suuremale koostööle teadusarenduse ja nõuandesüsteemi vahel. Välja tuleks arendada maakondlike nõuandekeskuste võrgustik. Talupidajatel peab olema võimalus osaleda nende nõuandekeskuste juhtimises.
23. Rakendada põllumajandusmaa kontsentreerumise vastu täiendavaid meetmeid. Näiteks riigi põllumajandusmaade rentimist noorpõllumeestele ja mikroettevõtjatena tegutsevatele põllumajandusettevõtetele;
24. Seadusega väärtusliku põllumajandusmaa kaitse kehtestamine;
25. Ebaausate kauplemistavade vastase seaduse kehtestamine, mis seaks prioriteediks põllumajandustootjate kaitse ebaausate kauplemistavade vastu. Ebaausate kauplemistavade seadust tuleb rakendada kõikidele ettevõtjatele sõltumata nende suurusest;
26. Maade ümberkruntimise võimaldamine, mis võimaldaks põllumassiive ümber kruntida nende paremaks kasutamiseks;
27. Jätkata turuarendustoetuste maksmist ja seada prioriteediks mikroettevõtjatena² tegutsevate toidutootjate tegevuste toetamine;
28. Toetada mahepõllumajanduse jätkusuutlikku arengut. Samuti toetada mahetöötlemise arendamist eesmärgiga kasvatada oluliselt mahetoodangu kohalikule turule jõudmist kui ka mahetoodangu eksporti.
29. Kehtestada kõigile füüsilistele isikutele ja FIE-dele 5000-eurone maksuvaba tulu omatoodetud põllumajandustoodete müügist ja 5000-eurone maksuvaba tulu talle kuulvalt kinnisasjalt saadud metsamaterjali võõrandamisest.
30. Jätkata metsaühistute toetamist;

² Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) definitsioon vastavalt Euroopa Komisjoni soovitusel (Commission Recommendation 2003/361/EC)

31. Lõpetada MAK-ist NATURA 2000 metsaalade toetuste maksmine ja jätkata nende toetuste maksmist riigieelarvest Keskkonnaministeeriumi kaudu;
32. Kiire internetiühenduse väljaehitamine maapiirkondades;
33. Kohalike teede võrgu senisest kiirem remontimine ja väljaehitamine ning selleks kütiseaktsiisist kohalikele omavalitsustele 20 protsendi eraldamine;
34. Lubada kevadist heidutusjahti rändlindudele põllukahjustuste vähendamiseks;

Lisainformatsioon ja küsimused:

Kerli Ats
Eestimaa Talupidajate Keskliidu tegevjuht

Tel. +372 5647 5660
E-post: kerli@taluliit.ee
www.taluliit.ee
www.talutoit.ee